

Аҳолининг бундай жараёнлардаги фаол иштироки эса ўз ўзидан электрон оммавий ахборот воситалари, айниқса бугунги кунда ҳаётимизнинг мазмунига айланиб бораётган интернет тармоғи орқали амалга оширилишини ҳеч биримиз инкор эта олмаймиз. Шу орқали фуқароларнинг давлат органлари ва мансабдор шахслар билан бевосита мулоқотга киришиши эса бугунги кунда босқичма босқич тарзда жорий этиб келинаётган электрон ҳукумат асосида рўйбга чиқади.

Мухтасар айтганда, давлат ҳокимияти ва бошқарув органлари ва умуман мансабдор шахслар фаолиятдан жамоатчилигимиз хабардорлигининг таъминланиши ҳамда оммавий ахборот воситалари томонидан мамлакатимиз қонунчилигида рўй бераётган ўзгаришларни ҳисобга олган ҳолда ҳуқуқий тарғибот ишларининг сифатини ошириш ўз ўзидан аҳолининг ҳуқуқий онги ошиши ҳамда ҳуқуқий маданиятнинг янада юксалишига олиб келади.

Адабиётлар рўйхати:

1. Малько А.В. Теория государства и права. – М.: Норус, 2009. – С.305.
2. Исломов З.М. Давлат ва ҳуқуқнинг умумназарий муаммолари: ҳуқуқни тушуниш, ҳуқуқий онг ва ҳуқуқ ижодкорлиги. – Т.: ТДЮИ, 2005. – Б. 154.
3. Таджиханов У., Саидов А. Ҳуқуқий маданият назарияси. 2-томли. 2-том.–Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 1998. –Б. 206.
4. Гойман В.И. Правовая информированность граждан: состояние, пути улучшения //Советское государство и право. – Москва, 1988. -№9. -С. 33.
5. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1997 й., 9-сон, 227-модда.
6. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2012 й., 52-сон, 583-модда; 2014 й., 50-сон, 588-модда.
7. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2015 й., 5-сон, 52-модда.
8. Изоҳ: Фармоннинг 3-банди 3-хатбошида – “иқтисодиёт тармоқлари ва соҳаларига ахборот-коммуникация технологиялари ҳамда интерактив давлат хизматлари татбиқ этилиши даражаси, самарадорлиги ва сифатига баҳо бериш натижалари вазирликлар, идоралар, компаниялар, уюшмалар, йирик корхоналар ва бирлашмалар, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари раҳбарларининг эгаллаб турган лавозимларига муносиб эканликларини кўриб чиқиш учун асос бўлиб ҳисобланиши белгиланган.
9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 12 ноябрдаги “Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси” номли маърузаси.
10. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2014 й., 19-сон, 209-модда.
11. Каримов И.А. Хавфсизлик ва барқарор тараққиёт йўлида. – Т. 6. –Т.: Ўзбекистон, 1998. – Б.156-157.

Н.И.Хайриев

ТДЮУ катта илмий-ҳодим изланувчиси,
юридик фанлар номзоди

ҚАДИМГИ ЮНОН ДАВЛАТИДА СУДДА ИШЛАРНИ ЮРИТИШНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ТАРИХИЙ- ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ: ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ ТАҲЛИЛ

Аннотация: ушбу мақолада Қадимги Юнон давлатида жиноят-судлов юритувини ташкил этилиши ва ривожланиши, ушбу давлатда жиноят ишлари юритуви турлари ва уларнинг ўзаро фарқли жиҳатлари, уларнинг жиноят-судлов юритувини интенсификациялашдаги ўрни ва аҳамияти тарихий-ҳуқуқий жиҳатдан таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: Қадимги Юнон, жиноят-судлов юритуви, Ареопаг суди, Гортин суд қонунлари, эфетлар суди, Гелизон судлов юритуви, “графе” (давлатга алоқадор) ишлар, “дикэ” (хусусий айблов) ишлари, суд жараёнини жадаллаштириш.

Аннотация: в данной статье с историко-правовых позиций проведен анализ организации и развития уголовного судопроизводства в государстве Древней Греции, видов производства по уголовным делам и их взаиморазличающих признаков, их места и значения в интенсификации уголовного судопроизводства.

Ключевые слова: Древняя Греция, уголовное судопроизводство, суд Ареопага, судебные законы Гортины, суды эфетов, судопроизводство Гелизона, дела “графе” (государственного значения), дела “дикэ” (частного обвинения), интенсификация судебного процесса.

Annotation: In this article author had analyzed by the historical-legal aspects the organization and evolution of the criminal proceeding in the Ancient Greece states, the types of criminal proceedings and had comparative analyzed of their elements, the role and meaning on the intensification of the criminal proceeding.

Key words. Ancient Greece, the criminal proceeding, the court of Areopag, the laws of the Gorteen, the efets courts, the “grafe” cases (the state crimes), the “dicke” cases (the private crimes).

Европанинг қадимги давлатлари ижтимоий-сиёсий тузумларида мавжуд бўлган судлов юритувлари анча оқилона асосга эга ҳолда, уларнинг самарадорлиги кўпинча процесс иштирокчиларининг иқтидори ва ақлий салоҳиятига боғлиқ бўлган.

Бу борада қадимги Шарқ мамлакатларининг ижтимоий-маданий тафаккури таъсирида шаклланган ҳамда дунё тамаддунига демократик қадриятлар тушунчасини олиб кирган **Юнон жамияти** Болқон ўлкасида вужудга келган шаҳарларнинг-полисларнинг бирлашиши натижасида эраимиздан аввалги XII асрдан VI асрларгача Тессей, Солон ва Клисфенларнинг ижтимоий-сиёсий ислохотлари асосида ташкил топди [1, 46-бет.]. Хусусан, фақат Тесей амалга оширган ислохотлар туфайли тўрт шаҳар бир давлатга бирлашганди.

Энг қадимги Юнон давлатида ҳуқуқнинг асоси манбасини жамият муносабатларида шаклланган одатлар ташкил қилганди. Аммо полисларнинг бирлашишидан кейинги даврда одатлар ўрнини ёзма ҳуқуқ эгаллади [2, 62-бет.].

Мана шу ёзма ҳуқуқ манбаларида, жумладан Гортин суд қонунларида [3, 98-бет.] Юнонистон судлов юритувидаги процессуал муносабатлар тартибга солинган эди. Юнонистонда суд тизими бир нечта даражадаги судлардан ташкил топган бўлиб, уларнинг судловига тегишли ишлар аниқ белгилаб қўйилганди. Жумладан, *Ареопаг деб номланувчи суднинг* судловига: қасддан одам ўлдириш, оғир жароҳат ва тан жароҳати етказиш, мол-мулкка ўт қўйиш ёки заҳарлаш каби жиноятлар тааллуқли эди. Мазкур судда ишларни муҳокама қилишнинг қатъий тартиби ўрнатилган бўлиб, ушбу суд ҳайъати ҳар ойнинг сўнги уч кунда фақат кечкурун очиқ майдонда йиғилиб ишни муҳокама қиларди. Ишни кечкурун муҳокама қилишнинг сабаби шунда эдики, судьялар айбланувчининг юзини кўрмаслиги ҳамда айбланувчи билан бир хонада бўлишдан ўз шаънига доғ тушурмаслиги лозим эди [4, 112-бет.].

Айбловчи ва айбланувчи бир-бирига қарама-қарши жойлашган тошлар устида туриб, ўз фикрларини ҳайвонларнинг ички органларини ушлаган ҳолда қасамиёд қилиб баён қилардилар. Бу шаклдаги судлов юритувида суднинг ҳукми айбловчининг музокара нутқидан кейинги учинчи кун эълон қилинарди.

Айбланувчи ўзига нисбатан қабул қилинадиган салбий ҳукмнинг оқибатларини камайтириш учун ҳукм эълон қилингунга қадар уч кун ичида мамлакатдан чиқиб кетиши лозим эди [5, 113-бет.].

Агар судлов юритув шаклини интенсификациялаш талаблари остида қарайдиган бўлсак, мазкур шаклни тезлаштирилган ёки соддалашган процессуал тартиб деб ҳисоблаш мумкин. Негаки, агар жиноят иши ойнанинг дастлабки кунларидан судга тақдим этилган бўлса, тарафлар ойнанинг сўнги уч кунда *Ареопаг* ҳайъатининг йиғилишини кутишларига тўғри келар, суд ҳукми эса ишнинг муҳокамасидан кейин учинчи кун эълон қилинарди. Агар жиноят процессининг вужудга келиш хусусияти – айблов юритуви билан боғлиқ эканлиги назарда тутилса, бундай шаклда ишларни ҳал қилиш анча узоқ вақтни талаб қиларди.

Юнон давлатидаги яна бир судлов юритуви *эфетлар суди* деб номланар, бу судда асосан эркин фуқаролар томонидан содир этилган эҳтиётсизлик оқибатида одам ўлдириш, қул томонидан содир этилган одам ўлдириш жиноятлари кўриб чиқиларди. Бундан ташқари, эфетлар судининг вазифасига: мулкий жиноятларга оид ишларни кўриш ҳамда бошқа судлар томонидан қабул қилинган ҳукмларнинг ижросини назорат қилиш ва жазони ўташ жойларини бошқариш қабилар кирарди [6, 61-бет.].

Шунингдек, Юнон судлов юритуви амалиётида яна бир судлов юритуви мавжуд бўлиб, у *гелиэн тартибида иш юритишни* ўз ичига оларди. Гелиэн судлов юритуви жиноят ишларининг аксар қисmini кўриб чиқар, у асосан ҳар йили сайланадиган ёки оқ ва қора тошлар орқали аниқланадиган 5000 гелиастлар томонидан амалга ошириларди. Гелиастлар суди бизнинг тушунчамиздаги қасамиёд қилган судьялар (русча: “суд присяжных”) иштирокида ишларни судда юритишни эслатади.

Шу билан бирга, гелиэнлар суди полис манфаатларига зид қонун лойиҳаларининг асосли ёки ассосиз эканлиги масаласини ҳам ҳал қилар, улар қуйи судларнинг ҳукмлари устидан берилган шикоятларни апелляция тартибида кўриб чиқарди [7, 57-бет.].

Бундан ташқари, Афина полислари қонунларига биноан жиноят процесси асосан хусусий айблов шаклига эга бўлса-да, лекин жиний таъқиб функцияси икки турга ажратилганди. *Биринчиси*, давлатга алоқадор ишлар – “*Grafe*” (“графе”), яъни омма манфаатига тааллуқли ишларни юритиш; иккинчиси, хусусий шахсларга алоқадор ишларни юритиш – “*Dike*” (“дикэ”).

Ушбу тартибда ишларни юритиш ўртасидаги фарқлар қуйидагилардан иборат бўлган:

- “*Grafe*” процесси фақат давлатнинг манфаатларига тегишли жиноят ишлари бўйича қўзғатилса, “*Dike*” тартибида ишларни судда юритиш бевосита шахснинг хусусий манфаатларига тааллуқли масалаларда қўзғатилган;

- “*Grafe*” процесси ўзининг хусусий манфаатларига эга бўлмаган ҳар қандай шахс томонидан қўзғатилса, “*Dike*” асосидаги юритув бевосита манфаатлари поймол этилган шахс томонидан юритилган;

- “*Grafe*” процессида айбловчи даъвосининг асосли деб топилиши, унга амалда бирон-бир моддий манфаатдорлик келтирмаган бўлса (чунки, айбдордан ундириб олинадиган жарима тўғридан-тўғри давлат казнасига тушган), “*Dike*” тартибида юритиладиган процессда даъвонинг қаноатлантирилиши, даъвогарга моддий манфаат келтирилиши аниқларди;

- “*Grafe*” процессида айбловчи қўзғатган шахс ишни охиригача етказишга мажбур бўлган. Зеро, айбловчи охирига етказмаган айбловчига жуда катта миқдорда жарима солинган (айрим ҳолларда 1000 дирхамгача). Ишларни “*Dike*” тартибида судда юритишда шахс ўз даъвосидан муҳокаманинг исталган босқичида воз кечиш ҳуқуқига эга бўлган ва бунинг учун у жавобгар бўлмаган;

- “*Grafe*” процессини қўзғатувчи шахсдан давлат божи ундирилмаган бўлса, “*Dike*” процессини қўзғатган шахс давлат божини тўлаши шарт эди [8, 130-бет.].

Афина полисларида суд ишларини юритиш ана шу структуравий хусусиятга боғлиқ бўлиб, улар асосан жиноятнинг жамият учун хавфли эканлиги ва жазонинг миқдори каби жиҳатларга асосланганди. Шунингдек, судлов юритувининг интенсификацияси ҳам кўпинча ишларни юритишнинг мана шу жиҳатларига боғлиқ бўлган.

Юнон давлатида судлов юритуви асосан тарафлар тортишувига асосланар, шунга мувофиқ, ҳар бир эркин фуқарога судга ариза билан мурожаат қилиш ҳуқуқи таъминланган эди. Бундай ҳуқуқ фақат эркаларга тақдим этилиб, аёл ва болаларнинг манфаатлари оила бошлиқлари – эркалар томонидан судда ҳимоя қилинарди [9, 120-бет.].

Афина полисларида ҳам жиноят-судлов юритувини интенсификациялаш масаласи ўша даврларда амалда бўлган хусусий айблов шаклига хос равишда ҳал қилинган. Ариза ёзма равишда аввал Фесмофетларга [10, 112-113-бет.] топширилиши лозим бўлиб, аввал аризанинг вазлари дастлаб тарафлар иштирокида муҳокама қилинар, бунда айбловчи ўзининг даъво талабларини исбот қилиб бериши лозим эди. Шундан сўнг муҳокаманинг суд тергови босқичи бошланарди, ушбу босқич *анаκριзис* деб номланарди.

Ариза бўйича суд муҳокамасини амалга оширувчи суд комиссияси (яъни, суд ҳайъати)нинг таркиби, ариза кўриб чиқиладиган кун, жой ва вақти айнан фесмофетлар томонидан белгиланарди. Суд муҳокамасини ўтказиш тезкорлиги кўпинча ариза

талабларининг жамият манфаатлари учун қай даражада аҳамиятли эканлиги билан боғлиқ эди. Одам ўлдириш жиноятлари кўпинча ариза тушган кун ёки унинг эртасига қўриларди. Суд муҳокамаси суд комиссиясининг келиб тушган аризанинг мазмуни билан таништиришдан бошланиб, муҳокаманинг кейинги босқичида ишни тезлик билан қўриб чиқиш учун муҳим бўлган ташкилий масалалар, хусусан, гаров қўйиш, зарарни бартараф этиш орқали суд муҳокамасини тугатиш ва шу каби масалалар ташкил қиларди [11, 78-бет].

Ишни мана шу тартибда юритиш суд жараёнини жадаллаштириш учун муҳим ҳисобланарди.

Мазкур суд тартибига риоя этилганидан сўнг суд комиссияси анакризисга, яъни ишни мазмунан муҳокама қилишга ўтарди. Афина полисларидаги суд муҳокамасида, барча айблов юритуви шаклидаги каби айбдорлик ёки айбсизлики исбот қилиш вазифаси тарафларнинг ўзларига юкланганди. Шу боис, тарафлар аризада баён қилинган талабларни исбот қилувчи далилларни ўша заҳотиёқ судга тақдим этишлари шарт бўлиб, Далиллар лой идишга солиниб, муҳрланган ҳолда судга тақдим этиларди. Ишнинг тақдири бевосита ана шу далилларга боғлиқ бўлиб, суд тарафлар тақдим этган далилларни ишнинг муҳокамаси жараёнида қўриб чиқиши лозим эди. Агар айбловчи-даъвогар судга ўзининг важларини тасдиқ этувчи далилларни тақдим эта олмаган тақдирда, даъво рад этилиб, унга нисбатан моддий жавобгарлик чоралари қўлланилар, агар айбланувчи-жавобгар ўзининг айбсиз эканлигини асословчи далилларни тақдим эта олмаса, суд уни айбдор деб топиб, унга жазо чорасини қўлларди. Лекин айрим ишлар бўйича исбот қилишнинг муҳим процессуал воситасини қасамёд қилиш ташкил қилиб, қасамёд қилиб баён қилинган кўрсатув суд томонидан инобатга олиниши мумкин эди [12, 78-87-бет].

Суд муҳокамасининг мана шу тартибига риоя этилгандан, яъни анакризис якунига етганидан сўнг, суднинг кейинги – тарафлар музокараси босқичига ўтилган. Айнан мана шу босқич Афина давлатида амалда бўлган судлов юритувининг мараказий босқичи ҳисобланиб, унга тайёргарлик қўриш учун тарафларга бир неча кунга қадар вақт берилган. Белгиланган куни суд муҳокамасида тарафлар кетма-кет музокара билан сўзга чиқишган. Биринча айбловчи, кейин эса айбланувчи даъво бўйича ўз фикрини билдирган, уларнинг музокаралари учун тенг вақт ажратилган [13, 112-бет].

Ҳукм архонт-басилей ва тўрт филобасилейлардан ташкил топган басилейлар (ҳукми эълон қилувчи судьялар) ҳайъати томонидан эълон қилинар, аввал таъкидланганидек, айбланувчи ҳукм эълон қилингунга қадар мамлакатни тарк этиши мумкин эди. Бундай мажбурлов чораси суднинг ўзи томонидан ҳам қўлланиши мумкин эди.

Шу билан бирга, тахминан эрамиздан аввалги 621 йилда қабул қилинган Драконт қонунлари бўйича Юнон судлов юритувида тарафларнинг ярашувига ҳам йўл қўйилар, ушбу ҳолат жиноят процессини интенсификациялаш учун муҳим сабаб ҳисобланарди. Зеро даъвогар (ёки унинг яқин қариндошлари, агар жабрланувчи вафот этган бўлса) ва жавобгарнинг ярашуви ишнинг интенсификациялаштириш жараёнига таъсир этиб, суд муҳокамасининг зудлик билан тугатилишини аниқларди [14, 9-10-бет]. Шундай қилиб, Афина давлатининг узоқ вақт давом этган

ривожланиш тарихида жиноят-судлов юритувида ишларни қўриб чиқиш ва ҳал қилиш самарадорлигини оширишни таъминлашга йўналтирилган жадаллаштириш тартиби ўзига хос хусусият касб этган бўлиб, *биринчидан*, процессуал муносабатларнинг вужудга келиш хусусиятлари фуқаронинг даъво талабларини судда дарҳол муҳокама қилишга ундар; *иккинчидан*, суд муҳокамасининг тарафлар тортишувига асосланиши ҳамда исботлаш вазифасининг айбловчи ва айбланувчи зиммасида бўлиши суд муҳокамасининг улар тақдим этган далиллар доирасида ҳал қилиниши суд муҳокамасини тезликда амалга оширишга туртки берар; *учинчидан*, айланувчининг ўз айбини бўйига олиши ишни ўша заҳотиёқ якунланишини аниқларди; *тўртинчидан*, суд ҳукмини қабул қилишга ажратилган вақт ичида айбланувчининг мамлакатни тарк этиши ишнинг кейинги босқичларда муҳокама қилинишига йўл қўймас ва шу билан иш ўзининг якунига етган деб ҳисобланарди. Бундай процессуал тартибга эга судлов юритуви шубҳасиз тезкорликни намоён қиларди. Унинг самараси ҳам ўша вақтдаги ва ўша шароитдаги суд муҳокамасининг интенсификациясига кўп ҳам боғлиқ эди.

Адабиётлар рўйхати:

1. Сажина В.В. История государства и права зарубежных стран: учеб. пособие для студентов юридических специальностей учреждений, обеспечивающих получение высшего образования / В.В.Сажина, Д.Е.Тагунов. – Минск: Книжный Дом, 2005. –С.46.
2. Иванов А. А. История государства и права зарубежных стран: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Юриспруденция» / А.А. Иванов. – М.: ЮНИТИДАНА, 2012. –С.62.
3. Крит оролининг Гортин шаҳрида 1884–1885 йилларда топилган 12та устунларда 17 мингдан ортиқ ҳарфлар мавжуд бўлиб, унда суд муносабатларига оид қоидалар ўйиб битилган эди. Бу борада Хрестоматия по истории древнего мира: учеб. пособие для вузов по специальности «История» / сост. Т. П. Сац [и др.]; под ред. В. Г. Борухович, В. И. Кузичина. – 2-е изд. – Саратов: Изд-во Сарат. ун-та, 1989. –С.98.
4. Кучма В. В. Государство и право Древнего мира и Средних веков: В двух частях. – Волгоград: Издательство Волгоградского государственного университета, 2001. –С.112.
5. Кучма В. В. Государство и право Древнего мира и Средних веков: В двух частях. – Волгоград: Издательство Волгоградского государственного университета, 2001. –С.113.
6. Томсинов В. А. Всеобщая история государства и права: в 2 т. / В.А. Томсинов. – М.: Зерцало, 2002. – Т. 1: Древний мир. Средние века. –С.61.
7. Федоров К.В. История государства и права зарубежных стран / К.В.Федоров, Э.Н.Лисневский. – Ростов н/Д.: Феникс, 1994. –С.57.
8. Кучма В. В. Государство и право древнего мира. –Волгоград: Издательство Волгоградского государственного университета, 1998. –С.130.
9. Кучма В. В. Государство и право древнего мира. –Волгоград: Издательство Волгоградского государственного университета, 2001. –С.120.
10. Фесмофетлар эрамиздан аввалги 541 йилда Писистратлар бошқарувига қарши исён кўтарган шахслар бўлиб, улар Афина жамиятидаги судлов

юритувида муҳим вазифани амалга оширган // Хрестоматия по истории Древнего мира / Под ред. В.В.Струве. – М., 1951. Т. II. Греция и эллинизм. – С. 112-113.

11. Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран: в 2-х т. / отв. ред. Н.А.Крашенинникова. – М.: Норма, 2007. – С.78.

12. Хрестоматия по истории Древнего мира / Под ред. В.В.Струве. – М., 1951. –Т.II. Греция и эллинизм. – С. 78–87.

13. Батыр К. И. Всеобщая история государства и права / К. И. Батыр. – М.: Проспект, 2004. –С. 112.

14. Суриков И. Е. Законодательство Драконта в Афинах и его исторический контекст // Древнее право. 2000. №2 (7). –С. 9-10.

Д.Холманова,

ТДЮУ Ҳуқуқий тадқиқотлар
марказининг катта илмий ходим-изланувчиси,
юридик фанлар номзоди,

ҚОНУН ИЖОДҚОРЛИГИ ЖАРАЁНИДА ЖАМОАТЧИЛИК ЭКСПЕРТИЗАСИНING ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ

Аннотация: мазкур мақолада фуқаролар ва фуқаролик жамияти институтлари иштирокидаги жамоатчилик экспертизасининг қонун ижодкорлигидаги ўрни ва аҳамияти таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: жамоатчилик назорати, жамоатчилик экспертизаси, фуқаролик жамияти институти.

Аннотация: в данной статье анализируется роль и значение участия граждан и институтов гражданского общества в общественной экспертизе в законотворческом процессе.

Ключевые слова: общественный контроль, общественная экспертиза, институт гражданского общества.

Annotation: in the article it is analysed the role and value of public expertise by the citizens and the institutes of civil society in legislative process.

Key words: public control, public expertise, institute of civil society.

Президентимиз И.А.Каримов 2015 йил 23 январдаги Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисидаги маърузасида айнан фуқаролик жамияти институтларининг қонун ижодкорлиги жараёнидаги иштироки масаласида таъкидлаганларидек: “қонунлар лойиҳалари, айниқса аҳолининг ҳаётий муҳим манфаатлари, ижтимоий ҳуқуқларига бевосита дахлдор бўлган қонунчилик ҳужжатлари муҳокамасига жамоатчиликни, фуқаролик институтлари вакиллари ҳам кенг жалб этиш лозим. Давлат бошқаруви асосини қонунлар ташкил этар экан, қонун ижодкорлиги соҳасида фуқаролик жамияти институтлари фаол иштирок этиши зарур”[1]. Маърузада жамоатчиликни парламент палаталарининг қонун ижодкорлиги, назорат-таҳлил фаолиятдан ҳар томонлама хабардор қилиб бориш муҳим вазифа эканлигини алоҳида эътироф этиб ўтилди.

Бугунги кунда ижтимоий-иқтисодий жараёнларни самарали бошқариш нафақат давлат ҳокимияти ва бошқарув органлари қарорлари қанчалик сифатли чиқарилиб, ижрочиларга етказилишигагина боғлиқ бўлиб қолмасдан, балки аҳолининг мазкур ижтимоий-иқтисодий қарорларининг ҳокимият томонидан кўзда тутиладиган ечимларига муносабати ҳамда бевосита бу жараёнда уларнинг иштироки масаласига ҳам боғлиқ. Зеро, бундай иштирок ўзига хос ҳуқуқий механизмни ҳам талаб қилади. “Энг асосийси, фуқаролик гуруҳлари томонидан қонун лойиҳаларини тайёрлаш ва ўзгартишлар киритиш жараёнининг механизми ишлаб чиқилмаганлиги кўзга ташланади”[2, 208-бет.]. Бундай ҳуқуқий механизмнинг негизи қонунчилик ҳужжатлари бўлиши билан бир қаторда амалиётда бу борадаги мавжуд иштирок этиш шакллари ҳам муҳим аҳамиятга эга бўлади.